

Apie informacinių technologijų įtaką viešojo valdymo kaitai Lietuvoje

2007 m. gruodžio 21 d. Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institute įvyko instituto doktoranto Egidijaus Barcevičiaus disertacijos „Ką keičia informacinės technologijos? Elektroninės valdžios įtaka viešajam valdymui Lietuvoje“ gynimas. Disertacijos gynimo posėdyje dalyvavo gynimo tarybos pirmininkas VU TSPMI Europos studijų katedros vedėjas prof. habil. dr. Jonas Čičinskas, tarybos nariai VU TSPMI Politikos teorijos katedros vedėjas prof. dr. Alvydas Jokubaitis, VU TSPMI docentė dr. Ainė Ramonaitė, Mykolo Romerio universiteto Informatikos ir statistikos katedros vedėjas prof. dr. Rimantas Petrauskas, Lietuvos karo akademijos docentė dr. Jūratė Novagrockienė, darbo vadovas VU TSPMI docentas dr. Ramūnas Vilpišauskas ir oponentai: Mykolo Romerio universiteto Viešojo administravimo katedros vedėjas prof. dr. Kęstutis Masiulis ir Vilniaus Gedimino technikos universiteto Tarptautinės ekonomikos ir vadybos katedros vedėjas prof. habil. dr. Borisas Melnikas.

Posėdžio pradžioje disertacijos autorius E. Barcevičius pristatė savo darbo kontekstą, problemą, tikslą ir uždavinius, hipotezes, metodologiją ir pagrindines išvadas. Autorius konstatavo, kad disertacija yra aktuali ir reikšminga mokslinė prasme dėl keleto priežasčių:

- E. valdžios studijose vis dar vyrauja „pernelyg optimistinis“, „neteoriškas“ ir „kiek supainiotas pozityvizmas“ (R. Heeks, S. Bailur) – taigi, reikia tiek teoriškai, tiek empiriškai pagrįstų tyrimų.
- E. valdžios ir viešojo valdymo literatūra „kalbasi“ retai; nepakankamai operacionalizuojama, kas turima omenyje kalbant apie transformacinį ar modernizacinį e. valdžios potencialą – vadinasi, būtini, tarpdalykiniai tyrimai.

- E. valdžia dažniausiai interpretuojama siaurai – kaip viešųjų paslaugų perkėlimas į e. erdvę, o štai platesnis požiūris į e. valdžią (apimantis ir vidinius pokyčius organizacijose) leidžia pateikti nemažai įdomių ir aktualių išvalgų.
- E. valdžios plėtra Lietuvoje analizuota labai mažai; daugiausia – viešųjų paslaugų perkėlimo aspektas, visuomenės ir valdžios bendravimas internetu (Lietuvos laisvosios rinkos institutas (LLRI), R. Petrauskas, A. Augustinaitis, V. Domarkas, V. Lukoševičienė, R. Gudauskas ir kt.), informacinės visuomenės samprata (M. Šaulauskas).
- Lietuvos viešojo administravimo sistema, valdymo tobulinimas ir rezultatyvumo didinimas taip pat dar nedaug moksliskai tyrinėti („konceptualių ir naujų metodologijų požiūriu Lietuvos viešasis administravimas – dar nepažinta sritis“ (Strateginių studijų centro ir Pilietinės visuomenės instituto atiktos studijos citata)).

Pagrindinis disertacijos tikslas: pateikti teoriškai pagrįstą interpretaciją, kuri susietų informacinių technologijų (IT) teikiamas galimybes ir viešojo valdymo tobulinimą, ir remiantis pasiūlytu modeliu, atlikti empirinę atvejo studiją – išanalizuoti e. valdžios pasiekimus ir perspektyvas Lietuvoje. Esminiai disertacijos klausimai:

- Ar IT veda prie naujo, technologijomis pagrįsto viešojo valdymo modelio susiformavimo, t. y., ar pagrįsta teigti, kad IT viešajame sektoriuje lemia institucinius pokyčius, kurie yra sisteminiai ir apima visus elementus, kuriais remiantis įgyvendinamos viešojo valdymo funkcijos ir siekiama viešųjų tikslų.
- Ar pasitelkus IT galima iš esmės pagerinti viešojo valdymo pasiekimus (pvz., padidinti valdymo demokratiškumą, už mokesčių mokėtojų pinigų kuriamą vertę ir kt.).

Toliau autorius pristatė pagrindines atlikto tyrimo išvadas. Disertacijoje konstatuojama, kad: a) galima suformuluoti teorinį modelį, kuris leistų teigiamai atsakyti į iškeltus klausimus, tačiau b) empirinės medžiagos (Lietuvos atvejo) analizė parodė, kad realiai viešojo valdymo tobulinimą ir jo pasiekimų gerinimą lemia veiksniai, kurie bent jau kol kas užgožia IT ir neleidžia visiškai išnaudoti šiuolaikinių technologijų teikiamo potencialo.

Atsakant į pirmąjį klausimą, disertacijoje teigiama, kad nors Lietuvoje į e. valdžios sritį jau investuota gana daug lėšų ir sukurta esminė infrastruktūra, negalima pagrįstai teigti, kad vyksta sisteminiai instituciniai viešojo administravimo pokyčiai. Ryškėja savotiška 1/3 taisyklė, t. y. maždaug trečdalis organizacijų nurodo esminius su IT sprendimų taikymu susijusius pokyčius, o likusios – jokių arba neesminius. Tyrimo metu atskleista daug įdomios atskirų organizacijų praktikos, o štai sistemiškesniu lygmeniu šie pokyčiai kol kas dar nevyksta: įprastas lyderystės tipas, taip pat vidinė institucijų struktūra nepasikeitė, procedūros iš esmės nesupaprastėjo, žinybiškumo problema tarpinstituciniuose santykiuose tebėra tokia pat didelė, o taupesnio ar efektyvesnio išteklių naudojimo nepastebima. Taigi, IT viešojo valdymo modelio nepakeitė: IT / e. valdžios sprendimai bent jau kol kas labiau stiprina *status quo*: skaitmenuojami ir automatizuojami įprasti biurokratiniai procesai, nesiekiant jų kaip nors giliau pakeisti ar optimizuoti. Vadinasi, Lietuvos kontekste galima kalbėti apie „skaitmeninį vėberiškąjį modelį“ – įprastą racionaliosios biurokratijos modelį, į kurią integruojamos technologijų teikiamos galimybės.

Nagrinėjant antrąjį klausimą, jau galima įvardyti su technologijomis susijusius sprendimus, kurie prisideda arba galėtų prisidėti prie valdymo pasiekimų gerinimo. Kai kurios viešojo valdymo institucijos jau dabar gana neblogai išnaudoja internetą informacijai skelbti, sudaromos galimybės pateikti klausimus – o taip didinamas valdymo skaidrumas. Internetas tampa vis efektyvesnė erdvė organizuotiems piliečių veiksams derinti ir nuomonei išreikšti. Nemažai viešųjų paslaugų perkelta į elektroninę erdvę (bent kelios svarbios paslaugos – 100 proc.), o pagal šių paslaugų naudojimą Lietuvos įmonės lenkia ES-25 vidurkį. Tačiau bendros tendencijos valdymo srityje nėra palankios. Piliečių dalyvavimas priimant viešuosius sprendimus mažėja, veikia „savaime išsipildantis mitas“, kad bendrais piliečių veiksmais sunkiai įmanoma ką nors pakeisti. Korupcijos lygio indikatoriai (korupcijos suvokimo indeksas) pastaraisiais metais negerėjo ar netgi prastėjo (Lietuvos vieta pasaulyje pagal šį indeksą). Be to, sudėtingas ir painus reguliavimas, nepakankama viešųjų paslaugų kokybė ir prieinamumas, skurdo ir socialinės atskirties (įskaitant skaitmeninę atskirtį) tendencijos. Apibendrinant, e. valdžios sprendimų įtaka iki šiol dar nebuvo pakankama, kad pakeistų bendrą, paprastai – nepalankią valdymo pasiekimų tendenciją.

Galiausiai, autorius aptarė, kokie veiksniai galėtų paaiškinti dabartinę Lietuvos situaciją e. valdžios srityje. Anot jo, tinkamiausias atspirties taškas, paaiškinantis IT įtaką valdymo tobulinimui, yra istorinis institucionalizmas. Tai reiškia, kad esamas valdymo modelis, o ne koks nors racionalus planavimas (ar racionalus pasipriešinimas pokyčiams) daro didžiausią įtaką IT taikymui ir visokioms su tuo susijusioms reformoms. Toks mechanizmas veikia keliais lygmenimis. Tiek organizacijų vadovams, tiek darbuotojams sunku keisti nusistovėjusią darbo tvarką, trūksta supratimo apie IT galimybes, kita vertus – šios galimybės mistifikuojamos (t. y. „IT gali viską išspręsti“ – tereikia pasitelkti kompiuterių specialistus). Apskritai valdymo tobulinimas nėra ypatingas prioritetas nei daugelyje institucijų, nei apskritai – valstybėje. „Efektyvumo siekimas iš esmės priklauso nuo vadovo ir darbuotojų asmeninių vertybių, kas gali būti pakankama atskirų paslaugų ar procedūrų, bet nepakankama visos sistemos, efektyvumui padidinti“ (LLRI ir VU atlikto tyrimo citata). Galimybių taupyti nesudaro pačios įvairiausios priežastys – valstybės tarnybos reglamentavimas apsunkina etatų mažinimą, atsilaisvinę tarnautojai (net ir tie, kurie vykdė rutinines funkcijas) paprastai yra panaudojami kitai veiklai, valstybės tarnybos užduotys nuolat keičiasi, viešųjų paslaugų atveju atsiranda dviguba teikimo logika (išlaikomas tradicinis būdas ir kuriamos e. paslaugos), reikia nemažai lėšų IT investicijoms ir einamajai priežiūrai. Kalbant apie tarpžinybinį bendradarbiavimą, internetas galbūt ir gali tapti katalizatoriumi šioje srityje, tačiau pati technologija savaime nesudaro įgūdžių, kurie būtini darbui tinkle. Būtent tie e. valdžios klausimai, kuriems reikia tarpžinybinio sutarimo, yra sprendžiami labai lėtai. Galiausiai, kai kurios nusistovėjusios institucijos tiesiog neleidžia „įsijungti“ racionalaus pasirinkimo tipo mechanizmui. Esama biudžeto planavimo sistema yra institucionalizavusi principus, kurie neskatina mąstyti pasitelkiant efektyvumo terminus, nes visi „sutaupyti“ biudžeto asignavimai grįžta į biudžetą. Formalus strateginio planavimo procesas taip pat neskatina tobulinti valdymą – iš esmės institucijos strateginius planus rengia ne lėšų poreikiui pagrįsti, o poreikiui pateisinti (t. y. pirma daugmaž žinomos lėšos, kurių institucija gali tikėtis iš biudžeto, ir tada rengiami planai ir rodikliai). ES lėšos patenkina investicijų poreikį iki tokio lygio, kad iš esmės kalbama apie lėšų įsisavinimo, o ne taupymo, efektyvaus naudojimo ar atsiskaitymo už rezultatus klausimus.

Po E. Barcevičiaus pranešimo pasisakė oponentai ir prasidėjo mokslinė diskusija. Oponentai atkreipė dėmesį į disertacijos stiprybes, tačiau taip pat pasakė nemažai kritinių pastabų ir pasiūlymų. Prof. habil. dr. Borisas Melnikas nurodė, kad disertaciją galima vertinti teigiamai todėl, kad ji yra aktuali, orientuota į visuomenei svarbių problemų sprendimą, tarpdalykinė, reikšminga praktiškai ir svarbi teorine prasme. Prof. dr. Kęstutis Masiulis sakė, kad disertacija yra originalus, moksliniu ir praktiniu požiūriais reikšmingas mokslinis darbas. Oponentui neabejotinas ir disertacijos mokslinis naujumas, ypač pabrėžtinas joje atliktas Lietuvos e. valdžios elementų tyrimas bei suformuluotas savarankiškas e. valdymo modelis. Tačiau disertacijoje esama ir diskutuotinų dalykų. Štai prof. habil. dr. Borisas Melnikas teigė, kad nagrinėjamas objektas galėjo būti apibūdintas išsamiau, buvo galima labiau išryškinti orientacijas į viešojo sektoriaus institucijų bei jų veiklos ir raidos sąlygų ir aplinkybių įvairovę, tarptautinę patirtį. Prof. dr. K. Masiulis turėjo pastabų disertacijos metodologijai, tam tikriems terminams, prielaidoms ir apibendrinimams. Oponentas nesutiko su disertacijos prielaida, kad IT technologijų diegimo nesėkmes lemia „neišpildytos kokios nors svarbios sąlygos arba neveikia kokie nors reikšmingi veiksniai ir todėl nepavyksta realizuoti e. valdžios teikiamo potencialo“; jis pasiūlė alternatyvią išvadą, pagal kurią tyrimas paliudijo, kad pirmiausia reikia pastangų pakeisti biurokratinę valdymo paradigmą vadybine, o tik paskui galima tikėtis sėkmingų ir naudingų IT diegimo padarinių. Prof. dr. K. Masiulio nuomone, darbe suformuluoto e. valdymo modelio skirtumas nuo vadybinio yra labiau tariamas: disertacijos autorius naująją viešąją vadybą traktuoja pernelyg siaurai ir nepakankamai atsižvelgia į naujojo viešojo valdymo (NVV) vartosenų margumą. Tačiau apibendrinami abu oponentai nurodė disertaciją vertiną teigiamai ir rekomendavo disertantui suteikti socialinių mokslų daktaro laipsnį.

Atsakydamas į oponentų pastabas, doktorantas nurodė, kad kai kurios jų – tai siūlymas fundamentalesniam veikalui, kuriame būtų galima plačiau įvertinti kontekstinius kintamuosius ir kitų šalių patirtį. Oponentai taip pat kelia klausimą dėl analizės lygmens pasirinkimo. Šiuo atveju galimos įvairios alternatyvos: institucijų lygmens analizė, palyginamoji analizė (valstybės lygmeniu), globaliu mastu vykstančių pokyčių analizė (pvz., grėsmės saugumui, privatumui, valstybės autonomijai). Disertacijoje są-

moningai pasirinktas viešojo valdymo modelio lygmuo, nes jis yra įdomus, gali atskleisti aktualių išvalgų ir palyginti nedaug tyrinėtas (ne tik Lietuvoje). Atskirų organizacijų analizė sunkiai atskleidžia visumos (t. y. šalyje veikiančios viešojo valdymo sistemos) vaizdą, o disertacijoje buvo siekiama būtent sistemiškai išanalizuoti tokią visumą. Juk daugelyje e. valdžios srities darbų yra pastebimas neatitikimas tarp reikšmės (visai valstybei ir jos valdymui), kuri yra teikiama IT, ir realių pokyčių, kurie yra tiriami empiriškai (dažniausiai tyrinėjamos atskirų organizacijų teikiamos paslaugos).

E. Barcevičius atkreipė dėmesį, kad oponento siūloma alternatyvi išvada nėra alternatyvi ta prasme, kad valdymo paradigmos pakeitimas gali būti viena iš minimų esminių sąlygų (tokia prielaida remiasi bent keletas tyrimų e. valdžios srityje, pvz., LLRI). Daug įdomesnis klausimas šioje srityje yra, kaip apskritai keičiasi valdymo paradigma. Valstybėje veikiantis valdymo modelis susiformuoja veikiant patiems įvairiausiems instituciniams veiksniams ir jį pakeisti labai sunku – ypač žemyninės tradicijos valstybėse. Štai Pollittas ir Buckaertas išvardija daugybę veiksmų, kurie lemia viešojo valdymo reformą (socioekonominės jėgos, politinė sistema, elito supratimas (kas pageidautina, įgyvendintina), administracinė sistema (reformų programos turinys, įgyvendinimo procesas, įvykdytos reformos), nenumatyti įvykiai ir skandalai. Būtina atskirti valdymo paradigmos keitimo turinį (kokius principus norime įdiegti) ir įgyvendinamumą: yra priežasčių, kodėl tam tikrose valstybėse pavyko įgyvendinti radikalesnes reformas, o kitose – ne. Savo ruožtu, disertacijoje aptariama, kaip vyksta su IT siejamų viešojo valdymo reformų (įskaitant ir paradigmos keitimą) įgyvendinimas Lietuvoje ir kodėl šis procesas bent jau kol kas nėra sėkmingas.

Toliau E. Barcevičius aptarė oponento pasakytą abejonę, jog nėra pagrįsta teigti, kad e. valdymas keičia NVV. Disertanto nuomone, tai – aktuali pastaba ir įdomi tema akademinėi diskusijai. Juk mintis, kad skaitmeninis valdymas keičia NVV, yra gana nauja ir jokiu būdu nėra paplitusi ir visuotinai priimta. Akademinėje srityje daug plačiau diskutuojama apie pačius įvairiausius NVV pokyčius, pasiekimus ir nepasisekimus. Mintį dėl naujojo viešojo valdymo modelio išplėtojo Jungtinės Karalystės mokslininkai P. Dunleavy, H. Margetts ir kt. Šios idėjos naujumas ir originalumas paskatino ir disertacijos tematikos pasirinkimą.

Disertacijoje atliekamos analizės atspirties taškas – tai minėtų mokslininkų teiginys, kad iki šiol bent jau anglosaksiškose valstybėse vyraujanti NVV perspektyva patiria „krizę“, „atsitraukia“, „stagnuoja“, jos diegimas privedė prie „katastrofiškų“ viešosios politikos padarinių. NVV tipo reformos pernelyg pabrėžė konkurenciją tarp viešojo sektoriaus įstaigų, prisidėjo prie viešojo sektoriaus fragmentacijos, iš esmės padidino viešojo sektoriaus kompleksškumą. Beatodairiškas kainų mažinimas pablogino viešųjų paslaugų kokybę, o įstaigos veiklą pagal verslo principus vykstantys viešojo sektoriaus vadovai „pelno“ dažnai siekdavo neatsižvelgdami į piliečių poreikius. Tai galioja ir IT projektų diegimui viešajame sektoriuje: iššvaistytos didelės lėšos, kadangi įgyvendinti milžiniški (kartais – milijardus eurų kainuojantys) projektai, nors lygia greta viešojo sektoriaus kompetencija juos tinkamai valdyti buvo sumažinta iki minimumo (viešojo sektoriaus IT priežiūrą pagal sutartis perdavus privačiam sektoriui).

Dunleavy ir kiti autoriai pagrindžia savo argumentus vadovaudamiesi paprastu, bet įdomiu teoriniu modeliu. Jie teigia, kad NVV padidino viešosios politikos kompleksškumą ir sumažino piliečių galimybes patiem spręsti savo problemas (tai yra du pagrindiniai kintamieji, kurie lemia viešojo valdymo modelio galimybes spręsti visuomenei aktualias problemas). Kompleksiškumas padidėjo dėl viešojo sektoriaus fragmentacijos (steigiamos vieno tikslo siekiančios agentūros, paslaugas teikia privačios įmonės ir viešojo sektoriaus įstaigos). Didėjantis politikos kompleksškumas mažina piliečių galimybes dalyvauti politikos procese (t. y. patiem spręsti, ar prisidėti sprendžiant politikos problemas): situaciją sunkiau suprasti, kebliau suvokti, kaip padaryti įtaką, kas atsakingas ir panašiai.

Tačiau apie NVV problemas kalba ne tik Dunleavy ir kt. minėti autoriai. Petersas ir Hallas aptaria NVV „brandą“ ir paradoksus, kuriuos išryškino NVV diegimas. Rodiklių mada skatina izomorfizmą, o ne inovacijas (Frederickson); didesnės atsakomybės suteikimas vadovams paskatino viešojo sektoriaus politizaciją (Maor); proceso kontrolę pakeitus vertinimu ir auditu (kurie labai pabrėžia formalių procedūrų laikymąsi), valdymo procesas pasidarė dar biurokatiškesnis; strateginis planavimas tapo dar vienu biurokatinu išpareigojimu (Clay, Schaffer, Hood). Be to, pastebimas savotiškai ritualinis ir pakartotinis tų pačių receptų ir reformų kartojimas, nepaisant nepaisėkimų.

Tai, kad NVV apima vis naujas formas ir vertybes, tik dar kartą patvirtina ganėtinai neapibrėžtą šios paradigmos būseną. Juk ne veltui dažnai pasitaiko, kad turint omenyje šios tradicijos margumą (šis terminas vartojamas ir oponento atsiliepime), kai kurie NVV autoriai tiesiog prieštaraus vienas kitam. Todėl galbūt jau verta nubrėžti brūkšnį ir pasakyti, ką priskiriame prie NVV ir kas jam nebeprisitaiko? Kitas svarbus argumentas: galbūt IT pagrįsto valdymo ir NVV siūlomoms priemonėms viešojo valdymo pasiekimams gerinti ir yra panašios, tačiau esminis atspirties taškas, atskiriantis šiuos požiūrius, turėtų būti jų pamatinės vertybės ir siūloma gero valdymo teorija. Šia prasme NVV ir e. valdymas (taip, kaip jis apibrėžiamas disertacijoje, gerokai skiriasi).

Tarybos pirmininkas suteikė žodį tarybos nariams ir kitiems gynimo dalyviams, kurie atkreipė dėmesį į disertacijos išvadų aktualumą, originalumą ir naudojamą tarpdalykinį požiūrį, atliktą kokybinį ir kiekybinį tyrimą. Kita vertus, jie turėjo nemažai klausimų, pasiūlymų ir atkreipė dėmesį į svarstytinus dalykus. Buvo diskutuojama dėl disertacijos problemos formuluotės, hipotezių, vartojamų apibrėžimų (e. valdžios, e. valdymo), metodologinių sprendimų. Apibendrinamas prof. dr. J. Čičinskas nurodė, kad disertacijai pasirinkta tema yra akivaizdžiai aktuali ir daugiabriaunė. Disertantas atliko tarpdalykinį tyrimą ir nagrinėjamą dalyką išanalizavo iš pačių įvairiausių pozicijų (valdymas, filosofija, politikos mokslai ir kt.). Viena vertus, tai yra darbo pranašumas, kita vertus – neleido doktorantui išsigilinti į vieną labai konkrečią ir aiškiai apibrėžtą sritį, todėl atsiranda savotiškų „slystelėjimų“. Jo nuomone, pats didžiausias priekaištas disertacijai – technologizmas: susidaro įspūdis, kad jaunoji karta yra kartais linkusi pernelyg optimistiškai vertinti naująsias technologijas ir jų vaidmenį.

Paskui vykusioje diskusijoje pasisakęs doc. dr. T. Janeliūnas nurodė įdomią paralelę. Jo nuomone, nors IT yra tik valdymo priemonė, klausimas, ar technologijos keičia valdymo struktūras, yra vertas tirti ir aktualus. Šiuo atveju galima išvengti panašumų su ginklais ir jų svarba tarptautiniuose santykiuose: ginklai taip pat yra tik priemonė, bet jie prisidėjo prie to, kad keistūsi tarptautinių santykių struktūros.

Atsakydamas į pastabas disertantas E. Barcevičius paaiškino, kad technologinis optimizmas yra disertacijos atspirties taškas ir toks pasirinktas specialiai, kad jį būtų galima kvestionuoti. Žinoma, klausimas dėl techno-

logijų (naujų išradimų) įtakos visuomenei yra labai senas ir diskutuojamas jau daugelį šimtmečių. Tačiau šiuo metu yra pagrindo tokį klausimą kelti dar kartą, nes technologijos yra pažengusios pakankamai, kad galėtume kalbėti apie skaitmeninę organizaciją (t. y. tokią, kurios visus procesus galima vykdyti tinkle, virtualiai). Todėl darbo teorinėje dalyje yra išdėstyta konceptuali logika, kaip virtualioji organizacija galėtų pakeisti institucinį viešojo valdymo modelį ir pagerinti valdymo pasiekimus. Iš esmės teorinėje dalyje nagrinėjamas klausimas: jei technologijos iš tiesų kažką realiai keičia, kaip tuos dalykus apčiuopti ir išmatuoti empiriškai? Toliau nuosekliai atliekama empirinė analizė, kurios išvados yra gana skeptiškos technologijų įtakos atžvilgiu. Todėl daugeliui diskusijoje pasakytų pastabų, kurių esmė – technologijos pačios savaime nieko nekeičia, disertacija neprieštarauja. Tačiau labai svarbu ištirti, kaip veikia viešojo valdymo kaitos mechanizmas ir kodėl technologijos jame nevaicina tokio reikšmingo vaidmens, koks dažnai susidaro konceptualiai svarstant IT teikiamas galimybes. Juk netgi disertacijos gynimo diskusijoje, nors ir kritikuodami daugelis dalyvių intuityviai vartojo tokius pasakymus kaip „internetas keičia“. Vadinasi, bent jau intuityviai ši pozicija yra gana įsišaknijusi.

Pasibaigus viešai diskusijai politikos mokslų gynimo taryba surengė slaptą posėdį, kuriame vertinta ginama disertacija. Gynybos tarybos posėdžio pabaigoje buvo pranešta, kad taryba, įvertinusi Egidijaus Barcevičiaus disertaciją, nutarė suteikti jam socialinių mokslų srities politikos krypties daktaro laipsnį.

ALGIMANTAS JANKAUSKAS